

Mosný Peter – Laclavíková Miriam. Dejiny štátu a práva na území Slovenska. II. (1848–1948). Kraków: Spolek Slovákov v Polsku – Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014, 165 s.

V spoluautorstve *prof. JUDr. Dr. H. c. Petra Mosného, CSc.* a *doc. JUDr. Miriam Laclavíkovej, PhD.* bol v roku 2014 vydaný druhý diel učebnice z dejín štátu a práva na území Slovenska. Na rozdiel od prvého sa jej tematika orientuje prevažne na novodobé právne dejiny, ktoré súvisia s budovaním občianskeho štátu na našom území, a teda s obdobím od roku 1848, kedy v dôsledku revolučných pohybov došlo vo verejnom práve k odstráneniu posledných inštitútov feudálneho zriadenia v Uhorsku, až do roku 1948, ktorý sa tradične spája s nástupom totalitného ľudovodemokratického režimu. V porovnaní s predchádzajúcim prvým dielom predloženej učebnice je teda rozsah spracovaného časového úseku nepomerne menší. Napriek tomu je uvedených sto rokov mimoriadne bohatých na historické fakty, ktoré mali vplyv na súčasné usporiadanie nášho každodenného života.

Pri analýze predmetnej publikácie je dôležité brať do úvahy dve základné kritéria, ktoré zároveň určujú jej výslednú kvalitu ako vysokoškolskej učebnice dejín štátu a práva na území Slovenska. Účelom existencie každej učebnice je adresátovi podať čo najkomplexnejší sumár informácií v zrozumiteľnej podobe. Z hľadiska formy je preto rozhodujúci jazyk, ktorým je učebnica napísaná. Pri obsahu je zase dôležitá metodológia, a teda spôsob akým autori pristúpili k uchopeniu nimi spracovanej problematiky. Tá je totiž základom štruktúry textu ale aj samotnej redukcie informácií, pretože stanovuje pravidlá, podľa ktorých sa spomedzi nekonečného počtu faktov vyberú tzv. historické fakty, teda tie, ktoré mali pre vývoj našich právnych dejín zásadný význam.

V súvislosti s prvým kritériom spoluautori hneď v úvode vyjadrili ambíciu, že cieľovou skupinou nie sú len študenti právnických fakúlt, ale aj širšia odborná i laická verejnosť. Je teda zrejme, že autorom záležalo na tom, aby bola učebnica napísaná v dostupnej a zrozumiteľnej podobe. Podľa môjho názoru sa im tento cieľ podarilo naplniť, hoci pravdepodobne najprístupnejšia forma prezentácie minulosti je možná prostredníctvom narácie, teda príbehov, do ktorých sú vložené historické fakty. V podmienkach právnického vzdelávania je však použitie narácie utópiou, preto možno jazyk učebnice považovať za jednoduchý, zrozumiteľný a prístupný tak študentom právnických fakúlt ako aj širšej odbornej i laickej verejnosti.

Z hľadiska obsahu je učebnica rozdelená do desiatich kapitol. Prvých sedem je venovaných vývoju štátu a posledné tri sú zamerané na dejiny práva. Každá kapitola sa ďalej člení na jednotlivé podkapitoly. Pri kapitolách venovaných štátu je zvolená dvojaká štruktúra. Na jednej strane sú všetky zoradené za sebou chronologicky podľa najvýznamnejších období dejín štátu, od revolučných rokov 1848 cez neoabsolutizmu v podaní A. Bacha, po ktorom nasledovalo Rakúsko-Uhorské vyrovnanie a jeho rozpad a vznik ČSR, Slovenskej republiky a znovuoobnovenie ČSR. Na druhej strane sa každá kapitola zároveň vyznačuje jednotnou systematikou, ktorá postupuje smerom od orgánov najvyššej inštancie (ústrednej správy) k miestnej správe a jednotlivým najvýznamnejším prameňom práva daného výseku dejín štátu na našom území.

Zvolená štruktúra predmetných kapitol pôsobí prehľadne. Adresátovi učebnice k lepšiemu porozumeniu pomáha aj jednotliaca optika, ktorá je nepochybne vyjadrením myšlienky, že dejiny štátu sú späté s dejinami národa. Obsahovo sú preto dejiny na našom území previazané so snahou slovenského národa o vytvorenie si vlastného štátu. Pravdepodobne najvýraznejšie sa táto skutočnosť prejavila v hodnotení rozpadu Rakúsko – Uhorska a vzniku samostatného československého štátu. Tradične sa uznáva, že Československo vzniklo 28. októbra 1918 vyhlásením recepcnej normy zák. č. 11/1918 Sb. z. a n. ako základného zákona novovznikajúceho

štátu. V učebnici je však popri vyhlásení recepčnej normy z „*hladiska prvotnosti štátotvornosti vzniku československého štátu rovnocenným dokumentom*“ (s. 48) aj Martinská deklarácia vyhlásená 30. októbra 1918. Československo preto vzniklo až ako následok stretu vôlí dvoch politických reprezentácií – Slovenskej národnej rady a Národného výboru. Popri uvedených dvoch koncepciách vzniku Československa však existovala ešte tretia, ktorú si osvojil a vo svojej judikatúre rozpracoval Najvyšší správny súd ČSR. Kvôli komplikovanosti situácie súvisiacej so vznikom Československa na území Slovenska by sa preto žiadalo, aby jej bol v učebnici venovaný určitý priestor.

Pri kapitolách venovaných dejinám práva na našom území je takisto viditeľná jednotná štruktúra, ktorá zodpovedá vývoju nášho právneho poriadku v oblasti prevažne súkromno-právnych odvetví. Ich chronologický ráz však nie je zrejmy okamžite, tak ako pri nadväznosti jednotlivých kapitol súvisiacich s dejinami štátu. Práve naopak až pri čítaní jednotlivých podkapitol čitateľ odhalí, že či už vývoj prameňov alebo jednotlivých právnych odvetví má svoju vnútornú logiku.

Z formy ako aj obsahu predmetnej učebnice je zrejme, že jej autori sa snažili podať slovenské dejiny štátu a práva v zrozumiteľnej podobe. Myslím si, že stanovený cieľ sa im podarilo dosiahnuť a učebnica je prístupná nielen študentom právnických fakúlt ale aj širšej odbornej ale aj právnickej verejnosti. Okrem ambície, ktorú sa jej podarilo dosiahnuť je však v učebnici prítomný aj nový prvok. História a teda ani právnú históriu nie je možné vnímať iba ako historiografiu a teda ako súbor za sebou nasledujúcich faktov. Minulosť je potrebné hodnotiť a kriticky k nej pristupovať. Na to sú však potrebné kritéria, ktoré napriek tomu, že nikdy nebudú univerzálne, umožňujú, aby sa o problematických pasážach dejín diskutovalo. Učebnica vo viacerých bodoch ponúka viac než len zaužívané alternatívy videnia historickej skutočnosti. Tým podnecuje čitateľa k diskusii, no zároveň ho núti premýšľať a prípadne sa vymedziť voči hodnoteniu, s ktorým nesúhlasí. V neposlednom rade je dôležité, že učebnica nenazerá na právnú históriu len cez optiku vývoja štátu. Jej nová metodológia preto zodpovedá súčasnému pohľadu na vzťah práva a štátu, ale zároveň je vyjadrením zásady, že právo ako také je jednotou tak verejného ako aj súkromného práva.

Štefan Siskovič*

---

* JUDr. Mgr. Štefan Siskovič, PhD., Katedra dejín práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. E-mail: ssiskovic@gmail.com.